

Ludmila Bervidová

Vysoká škola zemědělská Praha, Provozně ekonomická fakulta, Katedra zemědělské ekonomiky, 165 21 Praha 6 - Suchbátka
tel. 02_3382282, fax. 02_3382286

Anotace:

Trvale udržitelný rozvoj v odvětví zemědělství by měl usměrnit zdravou výživu obyvatelstva, tvorbu a ochranu životního prostředí, odpovídající životní úroveň venkovského obyvatelstva a s tím související zachování osídlenosti venkova. Uplatňovaná ekonomická reforma vyvolala zvýšení cen potravin, zejména mléčných výrobků. Jejich následná nízká spotřeba může negativně ovlivnit zdravotní stav dnešní dětské populace. Ztrátovost zemědělské výroby neumožňuje zemědělcům pečovat o vzhled krajiny a zkvalitňovat životní prostředí. Pokles reálných příjmů zemědělců a rostoucí životní náklady mohou způsobit odchod mladých lidí z venkova do měst.

Summary :

Sustainable development in agriculture should enable healthy nutrition of the population, creation and protection of environment, according living level of rural inhabitants and therefore sustained population level in these areas. The ongoing economic reform has brought about food prices rise, especially regarding milk products. The following drop of consumption might have a negative impact on the present children population state of health. Loss-making agricultural production does not enable farmers to take care of the countryside and to improve the environment. The decrease of farmers' real income and the growing costs of living may result in the young people leaving rural areas for cities.

Klíčová slova:

Trvale udržitelný rozvoj, spotřeba mléčných výrobků, tvorba a ochrana krajiny, životní úroveň venkovského obyvatelstva.

Key words :

sustainable development, milk products consumption, creation and protection of environment, rural population level of living

Trvale udržitelný rozvoj byl definován Komisí OSN pro ekonomický rozvoj (UNCED) jako "rozvoj, který naplňuje potřeby současnosti, aniž by ohrožoval schopnost budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby." Budeme-li aplikovat tuto tezi na zemědělství, pak trvale udržitelné zemědělství by mělo zabezpečovat:

- dodržování zásad zdravé výživy obyvatelstva
- dodržování zásad krajinyotvorby a ochrany životního prostředí
- odpovídající životní úroveň venkovského obyvatelstva a s tím související zachování osídlenosti venkova.

Všechny tyto produkční i mimoprodukční funkce zemědělství jsou výrazně ovlivněny pokračující ekonomickou reformou našeho národního hospodářství.

1. Vliv ekonomické reformy na dodržování zásad zdravé výživy

Zrušení záporné daně z obratu, liberalizace cen a zavedení daně z přidané hodnoty přinesly výrazné zvýšení cen potravin (v průměru o 103,2% v roce 1993 ve srovnání s rokem 1989). To mělo za následek snížení poptávky a následně přebytek nabídky zemědělských produktů. Převis nabídky nad poptávkou vedl k poklesu cen, placených zemědělcům za jejich produkci. V kontrastu s tímto stavem ceny vstupů do zemědělství rostly, zemědělská výroba se stala ztrátovou. Zemědělci reagovali omezováním výroby. Celý tento cyklus se nejvýrazněji projevil v odvětví chovu skotu (viz. tab. č. 1 a 2)

Vývoj stavů zvířat v chovu skotu

Tab. č. 1

Rok	Skot celkem		z toho krávy	
	tis.ks	ks na ha z.p.	tis.ks	ks na ha z.p.
1989	3506	82.6	1236	29.1
1990	3360	79.4	1195	28.2
1991	2950	65.3	1036	23.1
1992	2512	60.6	932	22.5
1993	2161	50.8	830	19.5
1994	2070	48.7	798	18.8

Užitkovost v chovu skotu

Tab. č. 2

Rok	Roční dojivost (l)	Přírůstek výkrmu skotu (kg na kus a den)	Výroba mléka na 1 ha z.p. (l)
1989	3982.2	0.77	1151
1990	3949.3	0.74	1133
1991	3712.1	0.68	975
1992	3790.7	0.68	875
1993	3832.0	-	-

Stavy zvířat trvale klesají, objem produkce se snižuje, užitkovost klesla nebo v lepším případě stagnuje. Velkokapacitní zpracovatelské objekty nejsou plně využívány, což vede k růstu nákladů na zpracování, který se promítá do růstu cen, za které zpracovatelé prodávají svoji produkci obchodu. Obchodníci ve stanovování cen rovněž nejsou nijak omezováni, takže ceny potravin trvale rostou, zejména mléka a mléčných výrobků (o 228,5% v roce 1993 ve srovnání s rokem 1989). To má za následek další pokles spotřeby (viz tab. č. 3).

Vývoj spotřeby mléka a masa v kg na osobu a rok

Tab. č. 3

Produkt	1989	1990	1991	1992	1993
Mléko a mléčné výrobky ¹⁾	259.6	256.2	230.0	214.0	188.6
Maso ²⁾	97.4	96.5	87.9	86.5	84.0

1) v přepočtu na mléko

2) hovězí, telecí, vepřové

Máme my dnes představu, jak se podepíše na zdraví dnešních dětí vynucené snížení spotřeby mléka a mléčných výrobků, resp. živočišných bílkovin vůbec, na jejich zdravotním stavu v budoucnu? Vývoj v chovu skotu rozhodně nemá rysy trvale udržitelného rozvoje. Kromě toho klesají stavy skotu a s tím spojený pokles produkce chlévské mrvy bude mít negativní vliv i na úrodnost zemědělské půdy jako základního produkčního faktoru zemědělské výroby.

2. Vliv ekonomické reformy na dodržování zásad krajinyotvorby a ochrany životního prostředí

Nedostatek finančních prostředků, resp. ztrátovost zemědělské výroby, vyvolaná disproporcí mezi cenami vstupů do zemědělství a cenami zemědělských produktů nutí zemědělce vkládat finanční prostředky jen v nejnútnejší míře i do samotné výroby. Na údržbu polních cest, budování remízů, obnovování vodních ploch, ošetřování luk a pastvin a na další krajinyotvorné aktivity peněžní prostředky nezbývají. Náležitá pozornost není věnována ani orné půdě. Jen v letošním roce bylo evidováno cca 58 tis. ha neosetě plochy, která se stává semeništěm obtížných plevelů, s jejichž likvidací budou mít budoucí hospodáři starostí a bude pro ně velmi nákladovou záležitostí. Budou to oni, kdo zaplatí naše dnešní úspory. Ani v této oblasti tedy nelze říci, že se v současné době jedná o principy trvale udržitelného rozvoje.

Paradoxně přispěl nedostatek finančních prostředků k ochraně životního prostředí a ke snížení obsahu cizorodých látek v potravinách. Jedná se o aplikaci agrochemikálií. Dávky průmyslových hnojiv se výrazně snížily (viz tab. č. 4), takže zatím se využívá zásob živin, dodaných do půdy v minulosti. Rovněž aplikace pesticidů byla omezena. Na druhé straně však tyto současné "úspory" vyvolají vyšší náklady v budoucnu (doplnění bilance živin v půdě, odplevelení pozemků).

Spotřeba průmyslových hnojiv v kg č.ž. na 1 ha z.p.

Tab. č. 4

hnojiva	1989	1990	1991	1992	1993
dusíkatá	98.8	98.5	73.3	56.0	40.3
fosforečná	68.4	63.5	25.8	16.6	13.2
draselná	66.5	55.9	22.7	13.5	10.5
celkem	233.7	217.9	121.8	86.1	64.0

3. Vliv ekonomické reformy na životní úroveň venkovského obyvatelstva

Vlivem privatizace, úsporných opatření v podnicích, poklesem mezd došlo ke snížení počtu pracovníků v zemědělské prvovýrobě cca o 51%. Zejména nositelé dělnických profesí mají potíže s dalším pracovním uplatněním. V zemědělství jako jednom z mála odvětví národního hospodářství došlo k růstu produktivity práce. Mzdy však tento vývoj neodrážejí. Zatímco v roce 1990 činila mzda v zemědělství v průměru 107,7% mzdy v průmyslu, v roce 1993 to bylo již jen 85,5%. Reálné mzdy v zemědělství v roce 1993 činily cca 70% úrovně mzdy v roce 1989, zatímco v průmyslu to bylo cca 86%. Životní náklady přitom stále rostou. Zvyšuje se obchodní síť, služby. Je nasnadě, že bude-li pokračovat tento trend, bude sociální situace na venkově velmi složitá a mladí lidé budou odcházet. Venkov bude stárnout, domovní fond chátrat. To k malebnosti venkovské krajiny jistě nepřispěje.